

فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات شیرازی

مجموعه فرهنگ مردم شیراز در قالب لهجه شیرازی

محمود سپاسدار

سرشناسه: سیاستدار، محمود، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور: فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات شیرازی: نگاهی به فرهنگ مردم شیراز در قالب لهجه‌ی شیرازی/
محمود سیاستدار.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۵۳۴ ص.

شابک: 978-600-8977-29-2

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: نگاهی به فرهنگ مردم شیراز در قالب لهجه‌ی شیرازی.

موضوع: شیرازی -- واژه‌نامه‌ها

Shirazi accent -- Dictionaries

موضوع: فارسی -- اصطلاح‌ها و تعبیرها

Persian language -- Idioms

شناخت واژگان پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

Research Institute of Cultural Heritage & Tourism

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ س۲ ۸۳ش/۳۴ RIP

رده‌بندی دیوبی: ۸۷۰۳۹۴

شماره کتابشناسی ملی: ۵۳۳۸۱۵

مرکز معرفی فرهنگ

فرهنگ واژه‌ها و اصطلاحات شیرازی (نگاهی به فرهنگ مردم شیراز در قالب لهجه‌ی شیرازی)

تالیف: محمود سیاستدار

اجرا: نیکو یوسفی

چاپ و صحافی: موسسه فرهنگی و هنری نقش و نگاه

شمارگان: ۵۰۰

چاپ اول: ۱۳۹۷

قیمت: ۶۰۰۰۰۰

شابک: ۲-۲۹-۸۹۷۷-۶۰۰-۹۷۸

ناشر: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

تمام حقوق برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان امام خمینی، ابتدای خیابان سی تیر، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

تلفن: ۶۰-۶۶۷۳۶۴۵۲-۰۲۱ دورنگار: ۶۷۳۶۷۸۸-۰۲۱

تارنما: www.richt.ir رایانامه: ccp@irch.ir

فروشگاه الکترونیکی کتاب: www.richtbook.ir

فهرست مطالب

۷	فهرست مطالب
۹	سخن ناشر
۱۱	مقدمه
۱۳	روش شناسی تدوین کتاب
۲۰	تعاریف مجموعه کلمات کلیدی
۲۱	راهنمای آواها
۲۳	جدول نمادها
۲۴	جدول نشانه‌های اختصاری
۲۵	مقایسه‌ی لهجه‌ی شیرازی با زبان فارسی رسمی
۳۰	دستور
۵۱	کاربرد دو پسوند U و OW
۵۲	راهنمای مراجعه به این فرهنگ
۵۴	آ
۷۶	الف
۱۲۵	ب
۱۶۸	پ
۱۹۰	ت
۲۱۲	ث
۲۱۲	ج
۲۲۴	چ
۲۴۹	ح
۲۵۷	خ
۲۷۷	د
۳۲۱	ذ

۳۲۱
۳۳۷
۳۴۸
۳۷۳
۳۸۸
۳۹۲
۳۹۳
۳۹۴
۳۹۴
۴۰۷
۴۱۰
۴۱۶
۴۲۹
۴۵۷
۴۷۴
۴۸۱
۵۱۳
۵۳۰
۵۳۷
۵۵۲
۵۶۷

ر
ز
ح
ث
ج
ط
ظ
ع
غ
ف
ق
ک
گ
ل
م
ن
و
ه
ی

کتابنامه (فهرست منابع و مآخذ)

همه‌ی ما ایرانی‌ها بزرگ شده‌ی هر جای این سرزمین پهناور که باشیم، بدون شک با لهجه‌ای سخن می‌گوییم. این که گاهی شنیده می‌شود که فلانی لهجه دارد و آن دیگری لهجه ندارد، اساساً نادرست است؛ در چنین مواردی می‌توان گفت: لهجه‌ی این دونفر با هم متفاوت است. امروزه هیچ زبان زنده‌ی پرکاربردی نیست که لهجه‌های گوناگونی نداشته باشد. اگر زبان بی‌لهجه‌ای در دنیا باشد، همانا برخی از زبان‌های سرخپوستان آمریکا یا بعضی قبایل عقب‌مانده‌ی آفریقا است.

اصطلاح لهجه از نظر فنی وقتی به کار می‌رود که محدود می‌شود به توصیف جنبه‌هایی از تلفظ، که آشکار می‌کند گوینده از نظر ملی یا اجتماعی به چه مکان یا طبقه‌ای تعلق دارد. این اصطلاح باید از اصطلاح «گویش» که توصیف کننده‌ی مجموعه‌ی دستوری و واژگانی و نیز جنبه‌های تلفظی است متمایز گردد. در یک جامعه‌ی زبانی، لهجه گسترده‌ترین و بازترین گونه‌ای است که در محدوده‌ی جغرافیایی خاصی به کار می‌رود و مهم‌ترین اختلاف لهجه‌ها به یکدیگر در درجه‌ی اول در دستگاه صوتی آن‌ها و سپس در واژگان و خیلی به ندرت در دستور زبان است. در میان لهجه‌های ایرانی، یکی از نزدیک‌ترین لهجه‌ها به زبان فارسی معیار، لهجه‌ی شیرازی است و این می‌تواند بیانگر بعضی خصیصه‌های فرهنگی و اجتماعی باشد و از جهت مسایل زبانی مزیتی به شمار نمی‌آید؛ زیرا این لهجه، زبان‌شناسی هر لهجه‌ای به اندازه‌ی لهجه‌ی دیگر خوب و دارای کارآمدی لازم است.

تفاوت لهجه‌ی امروز شیرازی با فارسی معیار، بسیار اندک است و روزبه‌روز این تفاوت‌ها کمتر می‌شوند؛ و اختلاف لهجه‌ای در سخنان برخی گویش‌وران شیرازی بیش‌تر و در بعضی کمتر است. این وضعیت در لهجه‌های همه‌ی زبان‌ها وجود دارد؛ چون در بیش‌تر جوامع، مردم یکی از نمونه‌های کاربرد زبانی را بیش از همه می‌پذیرند و آن کسانی که این گونه‌ی خاص را به کار می‌برند، از نوعی منزلت برخوردار می‌گردند و سخن‌گویان سایر گونه‌ها ممکن است در راستای تقلید از این گونه بکوشند. در بین خانواده‌های شیرازی، کم نیستند کسانی که بدون تکلف، به لهجه‌ای سخن می‌گویند که تنها تفاوتش با فارسی معیار، همان تفاوتی است که بین زبان گفتار و زبان نوشتار است.

چاپ و انتشار کتاب شیرازی پیش از این و بازتاب آن در بین خوانندگان مختلف و استقبالی که بسیاری از فرهیختگان آشنا به لهجه‌ی شیرازی از آن کردند، انگیزه‌ای شد که مؤلف طرحی نو دراندازد و شیوه-نامه‌ی ترتیب دهد که بر مبنای آن کتاب مذکور گسترش یابد؛ به واژگان، ترکیبات و اصطلاحات آن افزوده شود و با آوردن شواهد، امثال و توضیحات، تعریف مدخل‌ها گویاتر گردد و افزون بر همه‌ی این‌ها نگاهی هم به مراسم گوناگون و باورهای مختلف مردم شیراز بیندازد. به سامان رساندن چنین طرحی، بسی بیش از توان یک نفر بود و کاری گروهی را می‌طلبید؛ در این راستا از دانش‌مردان بزرگوار، ابوالقاسم فقیری و جمال زبانی که بهره‌های فراوانی از آثار ارزشمندشان بر دم سپاسگزارم و کوشش‌های فرزانه‌ی آن‌ها را که در زمینه‌ی فرهنگ عامه و لهجه‌ی شیرازی، آثار ارزنده‌ای از خود به یادگار گذاشتند ارج می‌نهم؛ و از فرزانه‌ی که در این کار با پژوهش‌های کارشناسانه و دانشورانه مرا یاری رسانیدند؛ بزرگواران گرامی: نیکو یوسفی، فرید صفی‌پوری، سحر ذوالقدر، شیوا فرهمند سپاسگزارم. از همکاران ارجمند پژوهشگاه میراث فرهنگی که در امر چاپ و نشر این کتاب، به شایستگی اهتمام ورزیدند سپاسگزارم؛ و سرانجام، مراتب سپاسداری خود را با تقدیم این مجلد بریزم، شهناز (شکوه مکلا) می‌کنم که یادآوری‌های سختگیرانه‌اش سبب می‌شد، روی واژه‌ها و اصطلاحاتی که در شیرازی بودنشان تردید داشتم، بیشتر تأمل و تحقیق کنم.

محمود سپاسدار